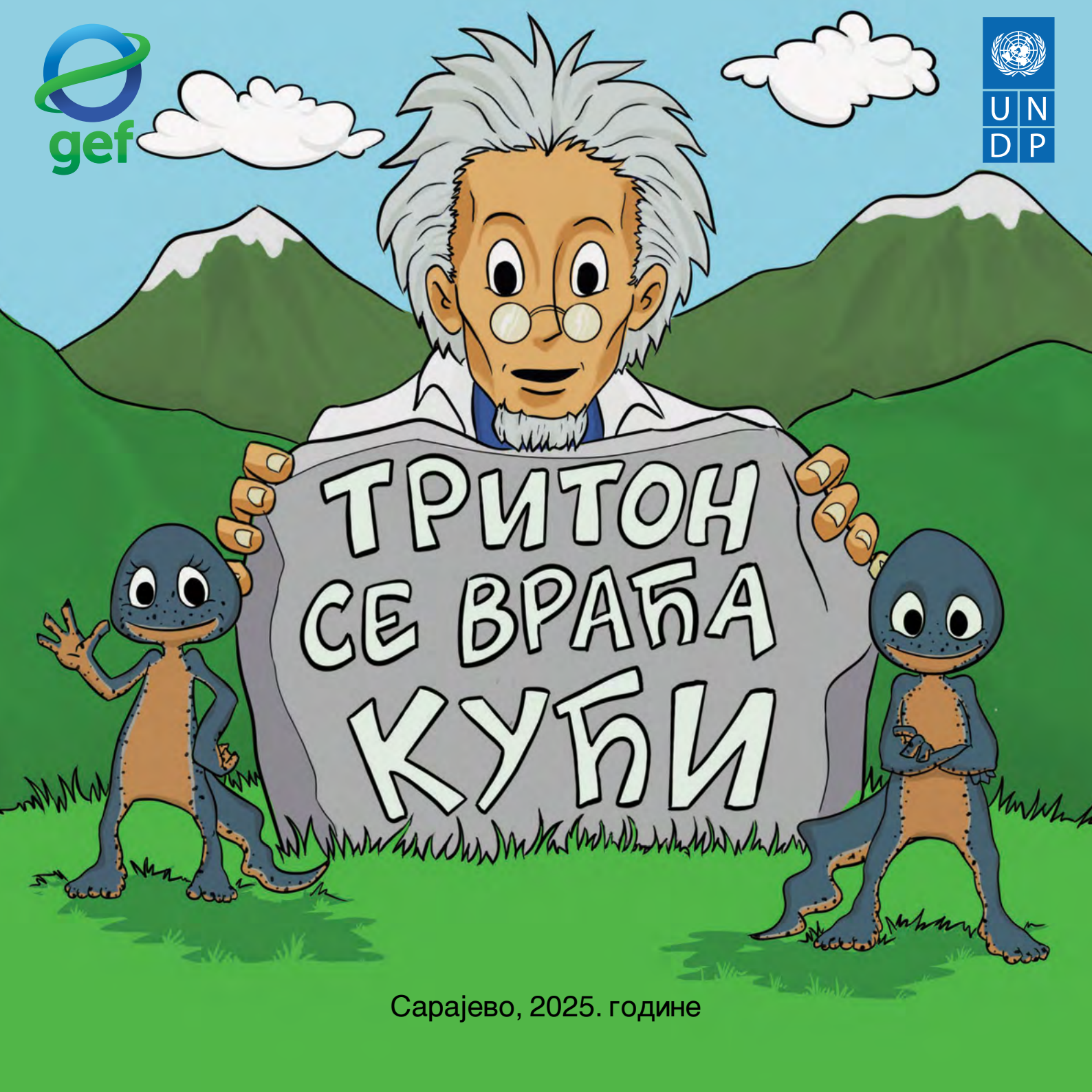

ТРИТОН
СЕ ВРАЋА
КУЋИ

Сарајево, 2025. године

Адна Бацковић-Хоџић
Сенка Мутабџија Бећировић

Тритон се враћа кући

Сарајево, 2025. године

Аутори:
Адна Бацковић-Хоџић и Сенка Мутабџија Бећировић

Лектура:
Нирмала Ајановић

Дизајн и штампа:
ЦПУ д.о.о.

Издавач:
Развојни програм Уједињених нација (UNDP)

ISBN 978-9926-9020-3-2
CIP запис доступан у COBISS систему Националне и универзитетске библиотеке БиХ
под ID бројем 65168134

Ова књига је развијена у оквиру пројекта „Одрживост заштићених подручја” који финансира Глобални фонд за животну средину (GEF), а имплементира Развојни програм Уједињених нација (UNDP) у Босни и Херцеговини. Садржај књиге не одражава нужно ставове UNDP-а и GEF-а.

Партнери овог пројекта су: Министарство спољне трговине и економских односа БиХ, Федерално министарство околиша и туризма, Министарство за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, Министарство трговине и туризма Републике Српске, Фонд за заштиту околиша Федерације БиХ и Фонд за заштиту животне средине и енергетску ефикасност Републике Српске.

Босански планински тритон (*Ichtyosaura alpestris reiseri*)

Босански планински тритон је мала, репата животиња која живи у планинским језерима. Изгледа помало као гуштер, али живи у води и припада групи водоземаца. Ова посебна врста тритона може се пронаћи само у једном језеру у цијелом свијету, у Прокошком језеру у Босни и Херцеговини!

Тритони с Прокошког језера имају нешто већу главу и јаче тијело од других тритона. Научници вјерују да су посебна подврста, јер се развијају на јединствен начин и разликују се од осталих. То их чини веома важним и вриједним за природу.

Некада је у Прокошком језеру живјело много тритона. Међутим, када су људи убацили рибе које тамо не припадају, број тритона се почео смањивати. Данас их има јако мало и већина преживљава само у малим локвама око језера. Те локве често пресуше, посебно љети, па тритонима пријети нестанак.

Осим тога, климатске промјене, загађење и друге опасности додатно им отежавају живот. Због тога је тритон постао критично угрожена врста.

Научници и чувари природе желе да заштите босанског планинског тритона. Планирају да помогну његовом опстанку, како би и дјеца у будућности могла да виде овог чудесног, воденог змајића који живи само у нашем планинском језеру.

„Негдје дубоко у срцу Босне и Херцеговине, скривено између зелених долина и сњежних врхова планине Вранице, налази се чаробно Прокошко језеро, дом јединствене врсте водоземца, босанског планинског тритона.“

Тритко: „Тринка! Погледај како је језеро лијепо и како блиста данас!”

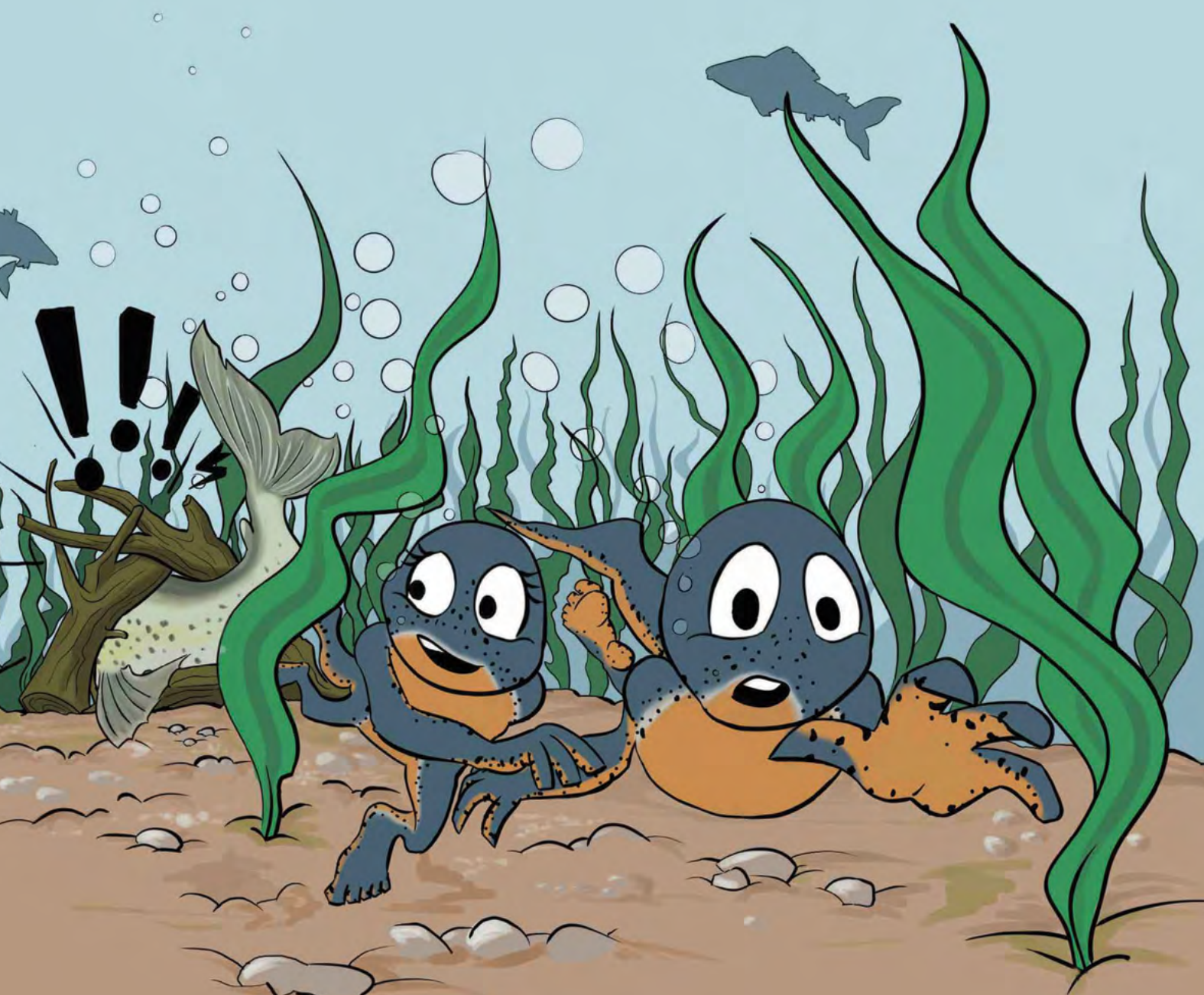
Тринка: „Заиста, прекрасно је, Тритко, али осјећам да нешто није у реду.”

Велика пастрмка: „Ммм... какав укусан мали залогај!”

Тринка: „Пази, Тритко!”

Тритко: „Тринка! Сакриј се брзо у скровиште код деде Твртка!”

Тритко и Тринка: „Пожуримо!”

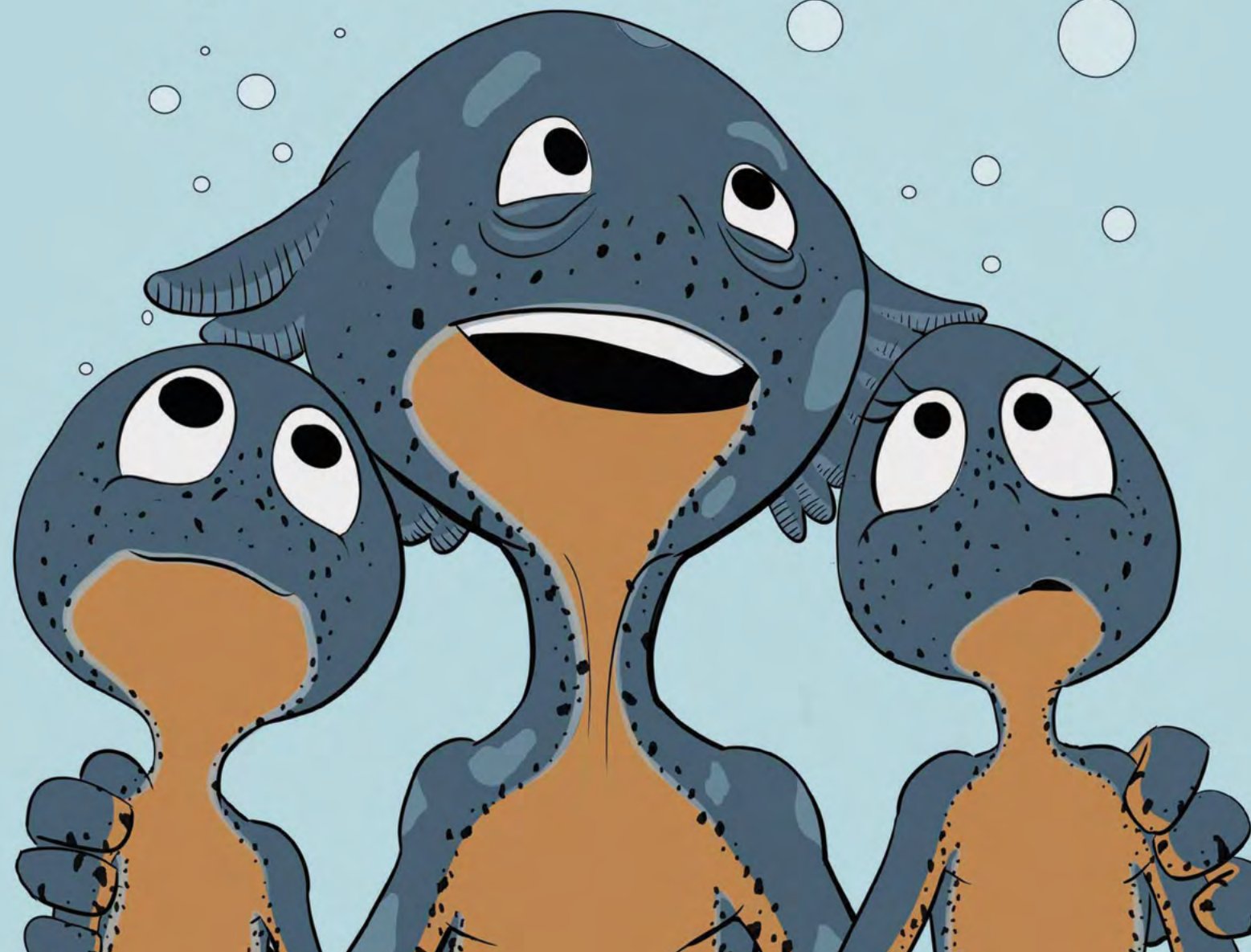
Деда Твртко: „Вјерујем да сте се препали, дјецо моја.”

**Деда Твртко: „Знате, људи су нам донијели ове рибе.
Сјећам се давних времена када их није било и када смо
се слободно кретали и цијело језеро је било наше. Сада
те рибе једу нас и наше младе и загађују наш дом. Радо
бих се вратио у вријеме када су једини наши гости биле
жабе, змије, птице, краве и овце
које су пиле чисту језерску
воду.”**

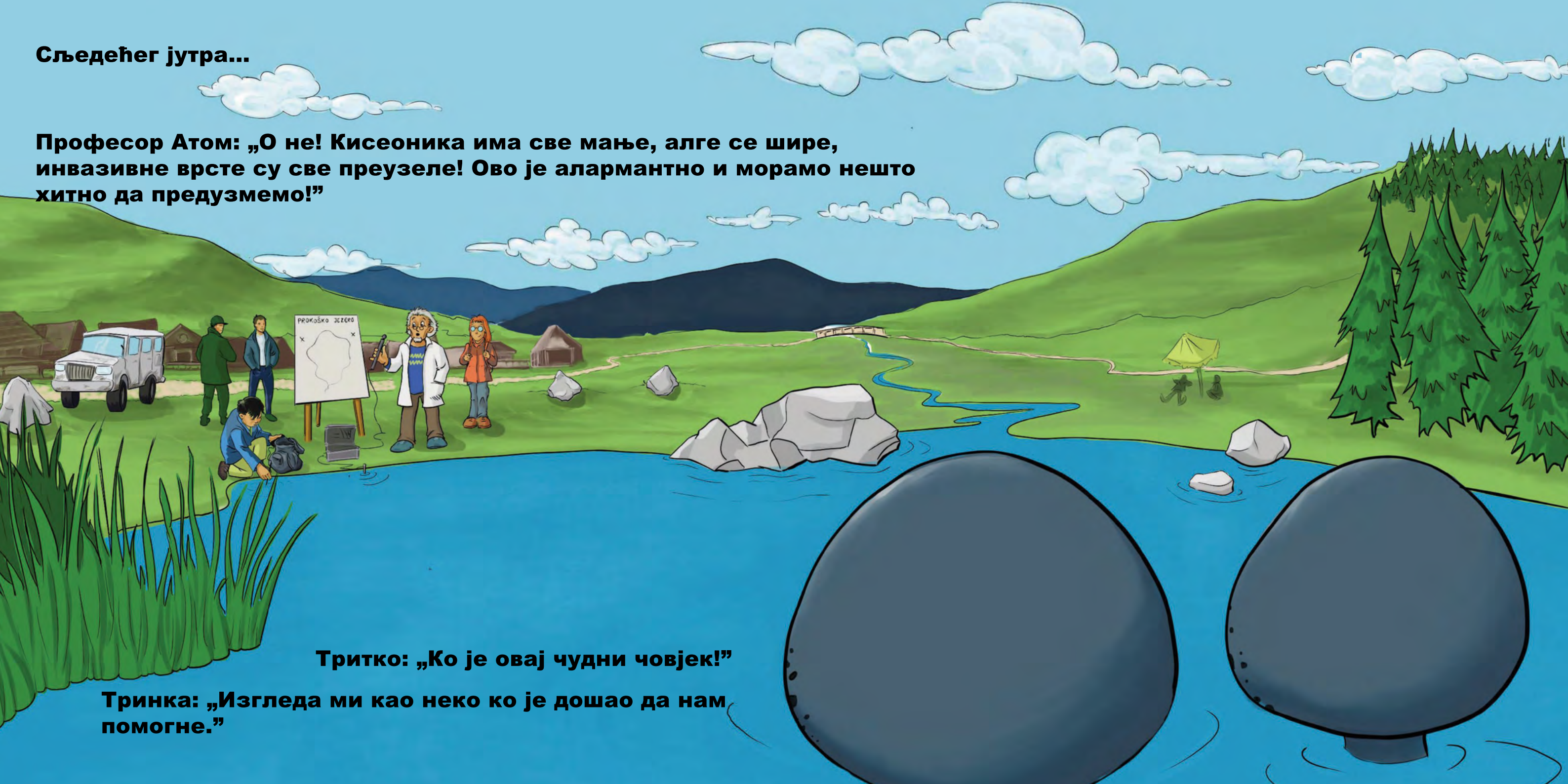

**Деда Твртко: „Вечерас останите код мене, ујутро ће
бити сигурније изаћи на површину.”**

Сљедећег јутра...

Професор Атом: „О не! Кисеоника има све мање, алге се шире, инвазивне врсте су све преузеле! Ово је алармантно и морамо нешто хитно да предузмемо!”

Тритко: „Ко је овај чудни човјек!”

Тринка: „Изгледа ми као неко ко је дошао да нам помогне.”

Професор Атом: „Истраживања су нам показала да су баре Шестица и Завол тритоново посљедње уточиште. Тамо можемо да направимо два склоништа, два хотела за тритоне!”

Студенти: „Да ли је то све што можемо да урадимо за њих?”

Професор Атом: „Добро питање. Не, неке јединке је потребно однијети у Одјељење за природне науке Земаљског музеја БиХ док њихов дом не буде сигуран!”

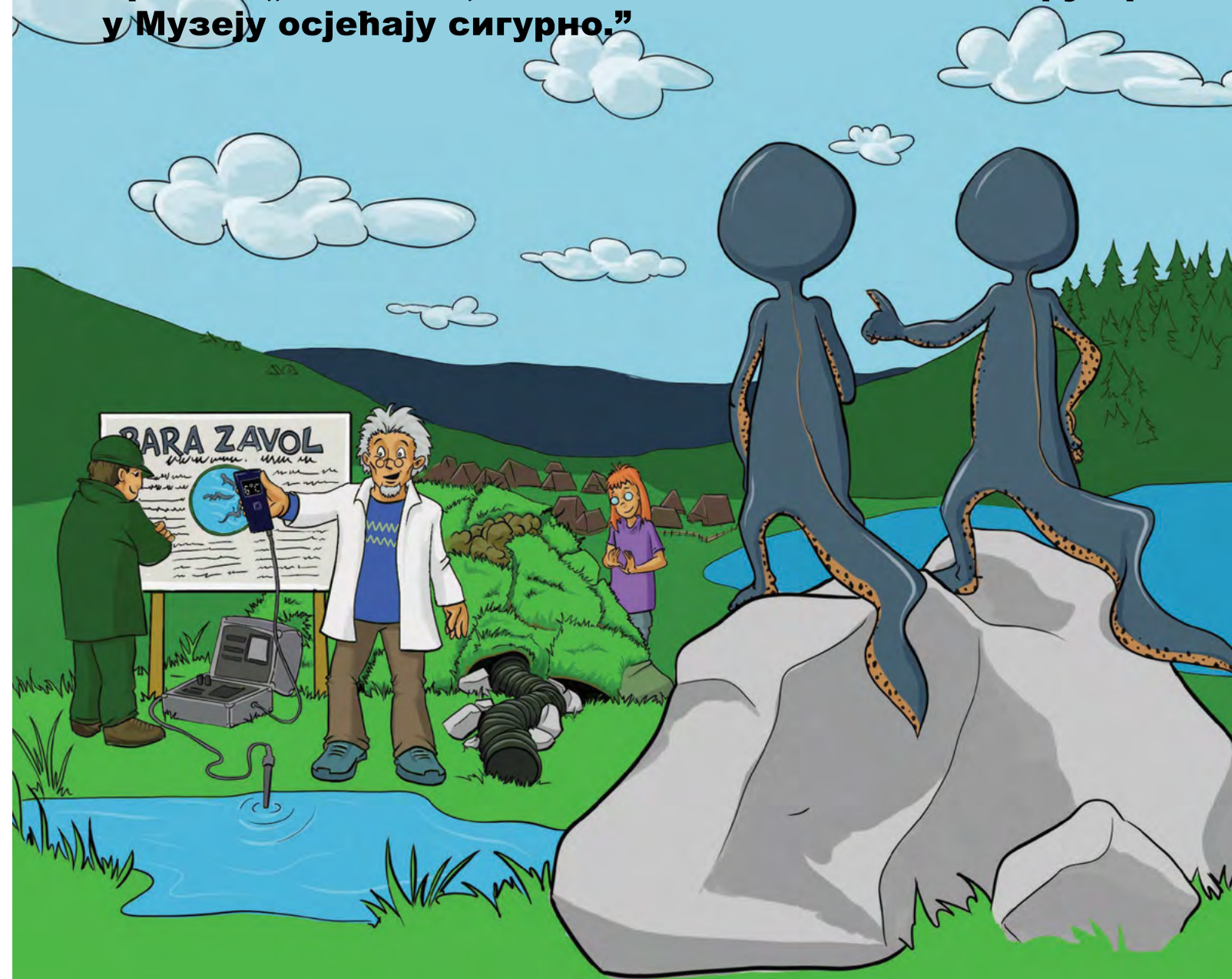
Тритко: „Тринка, изгледа да си била у праву. Можда овај човјек стварно може да нам помогне.“

У наредних неколико дана професор Атом је са својим помагачима изградио два хотела за тритоне.

Тритко: „Вода је идеална, смјештај у хотелу је одличан. Осјећам се сигурно!”

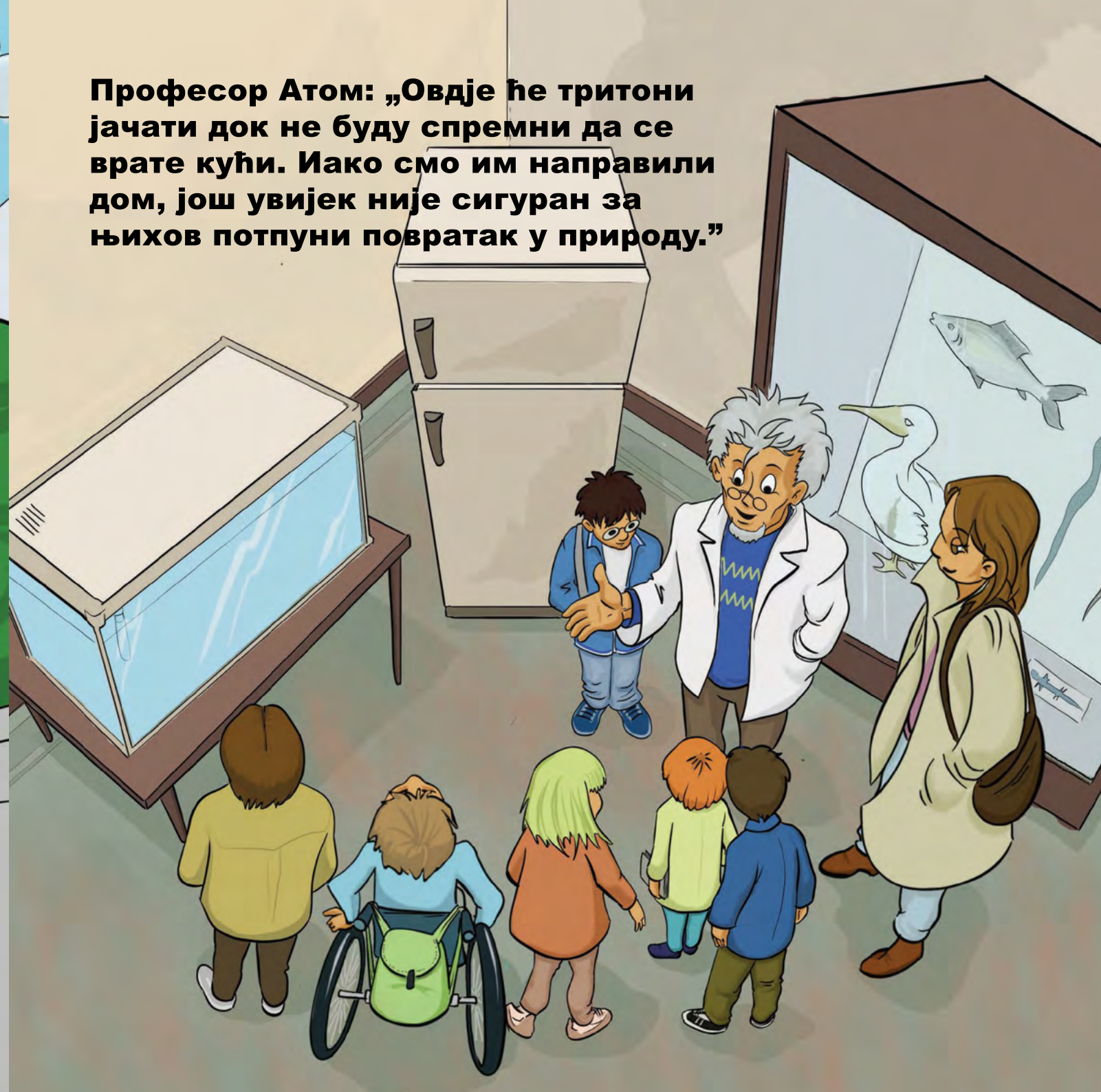
Тринка: „Нови дом, коначно. Надам се да се и другари у Музеју осјећају сигурно.”

Наредног дана у Земаљском музеју БиХ...

Професор Атом: „Овдје ће тритони јачати док не буду спремни да се врате кући. Иако смо им направили дом, још увијек није сигуран за њихов потпуни повратак у природу.”

Дјечак: „Чудесни су! Тако су мали!”

Дјевојчица: „Како можемо да им помогнемо? Шта треба да урадимо?”

Професор Атом: „Све у своје вријеме, постоји план како и када ћемо их вратити и како ћете нам ви, дјецо, помоћи.”

Професор Атом и његов тим су се након неког времена вратили на Прокошко језеро како би испитали стање у хотелу за тритоне.

Професор Атом: „Важно је да провјеримо да ли су се тритони смјестили у хотеле и да ли уживају!”

Тритко: „Професоре! То сте Ви, вратили сте се. Овдје је све супер и сада чекамо другаре да нам се придруже.”

Професор Атом:
„Поздрав, мали другари!”

Тринка: „Више нисмо усамљени и осјећамо се сигурно. Професоре, потребно је да ово пренесете свима. Реците људима о нама.”

Професор Атом: „Наравно! Овдје смо са заједничким циљем и удруженим снагама. Ви сте показатељи здравља нашег екосистема, чувари равнотеже коју природа одржава хиљадама година. Ваше станиште је угрожено, али имамо прилику да дјелујемо. Заједно можемо све!”

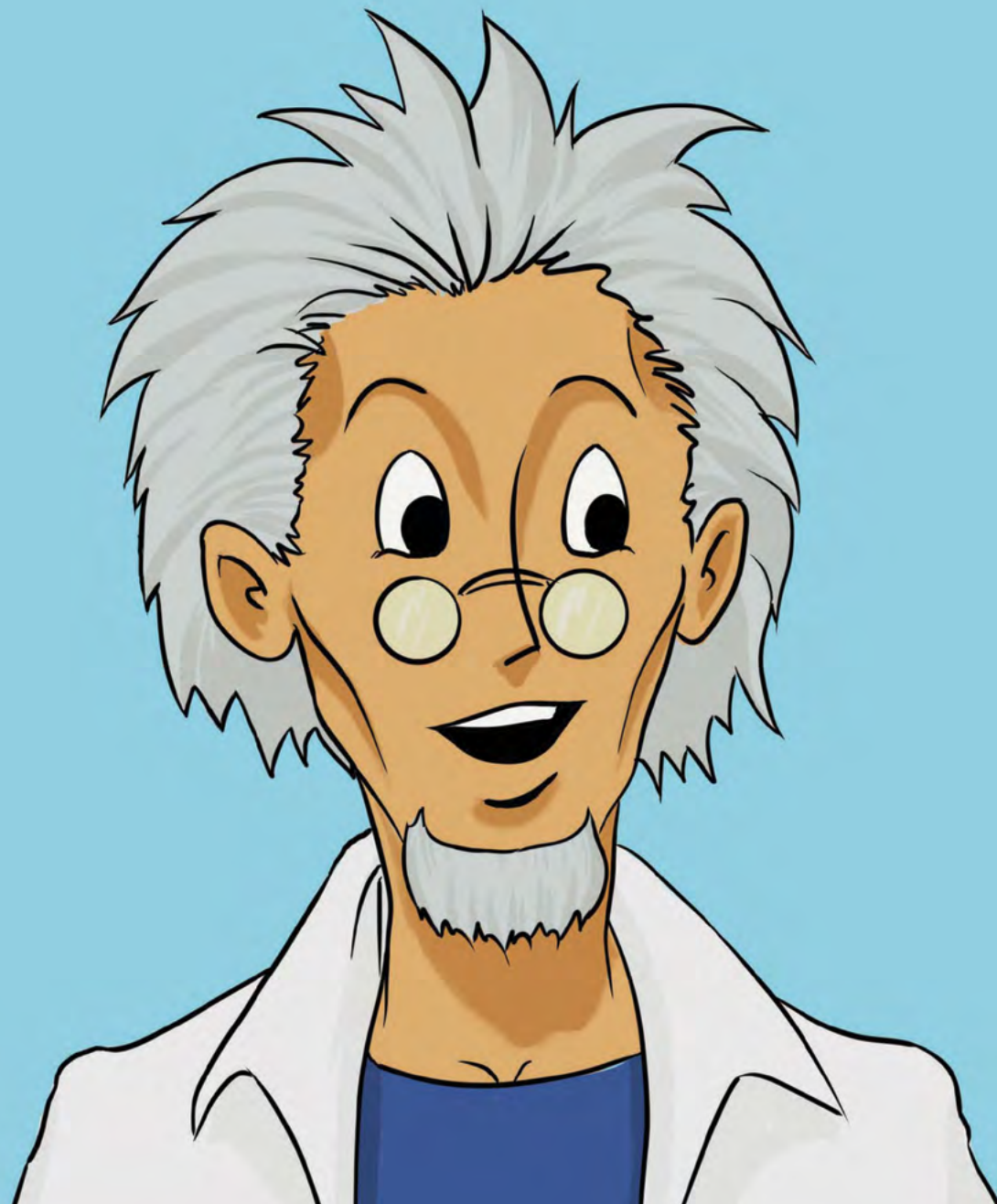

**Истог дана, у поподневним
сатима...**

**Професор Атом: „Спасили смо неке
јединке, али сада морамо да вратимо
тритоне у језеро!”**

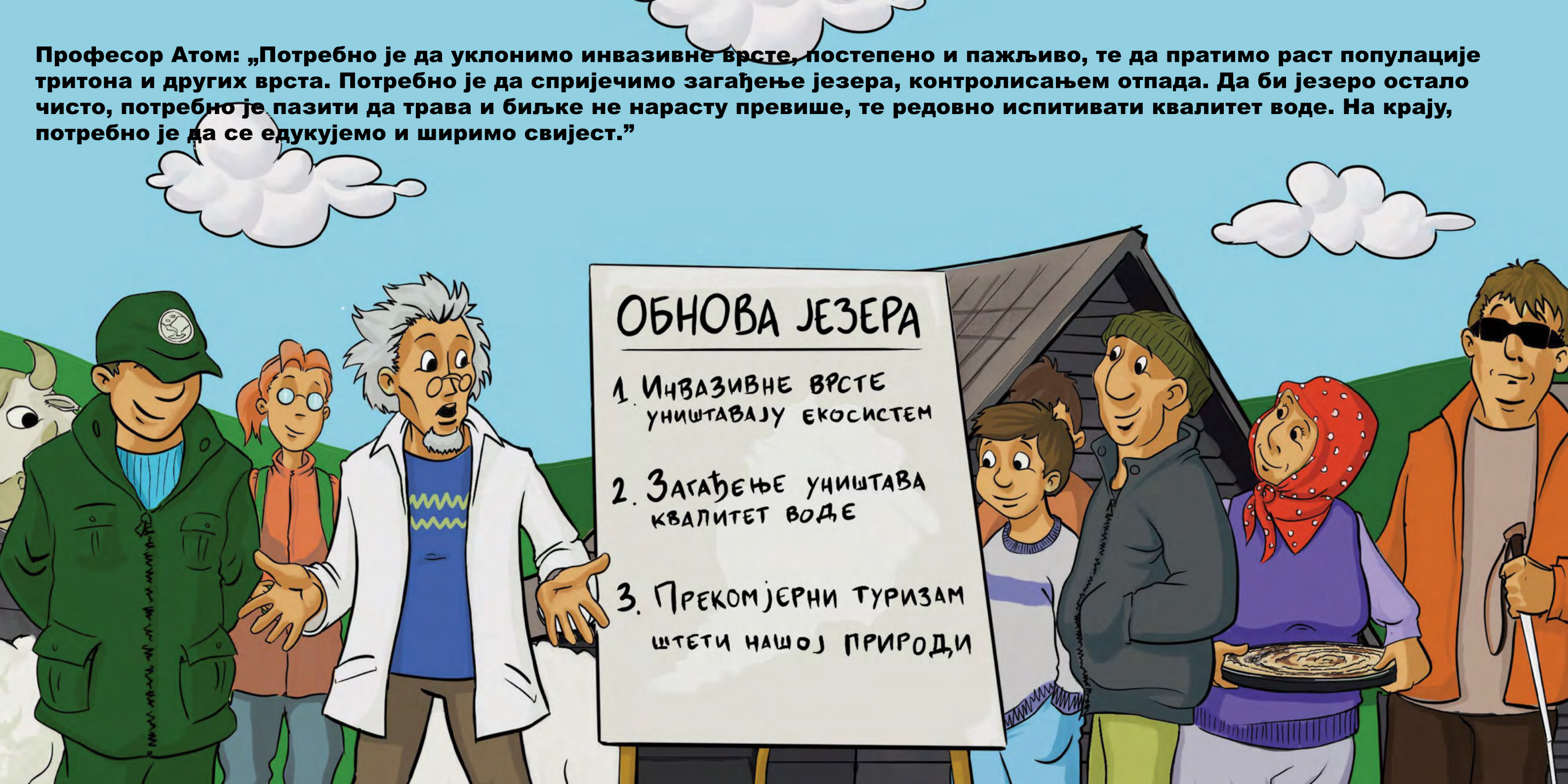
Професор Атом: „Да бисмо то урадили, морамо да унаприједимо стање у језеру како би се тритон вратио кући.“

Локалац: „Како ми можемо да помогнемо?“

Професор Атом: „Потребно је да уклонимо инвазивне врсте, постепено и пажљиво, те да пратимо раст популације тритона и других врста. Потребно је да спријечимо загађење језера, контролисањем отпада. Да би језеро остало чисто, потребно је пазити да трава и биљке не нарасту превише, те редовно испитивати квалитет воде. На крају, потребно је да се едукујемо и ширимо свијест.“

Дијете: „И ми желимо да помогнемо!
Шта можемо да урадимо?“

Е ВРСТЕ
ЕКОСИСТЕМ

УНИШТАВА
ВОДЕ

ЕРНИ ТУРИЗАМ

ОЈ ПРИР

Професор Атом: „Дјецо, ви сте будућност! Поштујте природу, будите пажљиви и одговорни према њој учите друге да то раде. Суштина одрживог развоја је да очувамо вриједности овог заштићеног подручја, у којем ви и локално становништво имате простора да се развијате.“

Тритко: „Тринка, погледај, једног дана вратићемо се кући.“

Професор Атом: „Ми ћемо се побринути да имате сигуран дом у који можете да се вратите!“

О прокошком језеру

Прокошко језеро се налази високо у планинама, у средњој Босни, на планини Враници и припада општини Фојница. Окружено је долинама ријека Врбас, Босна, Бистрица и Фојничка ријека. Смјештено је на висини од 1.636 метара и због свог облика и положаја често га зову „горско око”. Ово језеро је једно од најпосебнијих у цијелој Босни и Херцеговини!

Прокошко језеро и његова околина пуни су природних љепота. Због тога ово мјесто радо посјећују не само људи из Босне и Херцеговине, већ и туристи из других земаља. Љубитељи природе долазе да уживају у планинама, чистом ваздуху и миру. Простор око језера, који је заштићен као природно добро, заузима површину од 2.225 хектара!

Језером привремено управља Јавно комунално предузеће „Шћона” из Фојнице. Његов задатак је да се брине о језеру, да га чува, одржава и пази да остане чисто и сачувано за будуће генерације.

Такође, како би заштитили босанског планинског тритона, на територији Споменика природе Прокошко језеро, заједничким снагама, пројекат који имплементира Развојни програм Уједињених нација „Одрживост заштићених подручја – SPA”, а финансира Глобални фонд за животну средину (GEF), Јавно комунално предузеће „Шћона” д.о.о. Фојница и Земаљски музеј БиХ су покренули активности на унапређењу његовог стања и станишта.

Тако су пронађене двије баре у близини језера, у којима још увијек живе тритони. Како би им се помогло, те баре су продубљене, проширене и уређене. Њих зовемо хибернакулуми. Те активности помажу да тритони имају сигуран дом и шансу да преживе.

Чувајмо природу! Свако биће је важно!

**Одржавајмо језера чистима јер све што уђе у
воду утиче на живот у њој!**

**Никада не уводите стране врсте у природна
станишта!**

Причајмо о свему! Свијест је кључ за промјене!

